

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים בפרשה

ויגדלו הנערים (כה, כז)

כשהיה רבי זאב מזפורי, בנו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, בילדותו נהג להשתובב בכל הילדים. כשהתקרב לגיל שלש עשרה פנה אביו לסופר סת"ם מן מחנה, ובקשו לכתב תפלין לבנו יקירו. נגש הסופר למלאכה בקדשה ובקש מהסופר להביא אליו את בתי התפלין לפני שיכניס בהם את הפרשיות. כעבר זמן, הגיע הסופר עם הפרשיות והבתים המוכנים. נטל הרבי את הפרשיות בידו והחל בוכה בכי חרישי מעמק הלב. הדמעות גולשות לבתי התפלין והסופר רואה ומשתומם. רק כאשר התמלאו בתי התפלין מדמעותיו, רוכן הרבי את הבתים, יבש אותם ואמר לסופר: "עתה, רשאי אתה להכניס את הפרשיות אל תוך הבתים". בהגיע היום והנער זאב החל להניח תפלין, התרחש פלא: שנוי גדול חל בנער ששנה את התנהגותו ללא הבר, לבו התמלא באהבת תורה ויראת שמים, ומאז עלה ונתעלה עד שהיה לאחד מצדיקי הדור.

ויאהב יצחק את עשו (כה, כח)

אחד מבניו של רבי חיים מטשרנוביץ בעל "באר מים חיים", היה חתנו של האוהב ישראל מאפטא, אך לדאבונו לב סטה מדרך התורה לחצב לו בארות נשברים. הן צער את אביו ואף גרש את אשתו הרבנית, אך למרות מעשיו הנלוזים לא הרחיקו אביו מעליו ואף קרבו מאד, עד שבסוף חזר בתשובה שלמה. פעמים רבות שמע תלמידו רבי מאיר מפרמישלין כיצד רבי חיים מרים את ידיו לשמים ואומר: "רבוננו של עולם, יהי רצון שאף אתה תנהג בבניך במדת הרחמים כשם שאני הקטן נוהג בבני זה. גם לי בן שטר מן הדרך הישרה ואני מרחיקו ממני, אף אתה לא תסתור פניך מבניך שאינם הולכים בדרך התורה". ורבי מאיר מצא לכך רמז בפרשתנו: "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו", יצחק אבינו ידע שלעיתיד לבוא יאמר לו הקב"ה: "בניך חטאו" פמובא בשבת (דף פט). ולכן קרב את בנו עשו פרי שבבוא היום יוכל לומר לקב"ה: "גם אני אהבתי את בני למרות מעשיו, אף אתה רבוננו של עולם, מחל נא לבניך בני ישראל".

כי ציד בפיו (כה, כח)

היהודי הקדוש מפשיסחא, צנה פעם את תלמידו רבי בונים לצאת לדרך ולא אמר לו לשם מה. נסע רבי בונים עם פמה חסידים והגיעו לכפר אחד. רצו החסידים לאכל מאכלי חלב שבהם אין שאלת פשרות, אך הפנדקאי הציע להם בשר מפני שלא היו ברשותו מאכלי חלב. החלו החסידים לחקר מי הוא השוחט, האם היתה הבהמה חלקה ללא סינרא ואם המליחה נעשתה כראוי וכך הרבו חקירות על הפשר. פתאם שמעו קול של עני אחד שישב מאחורי התנור שקרא אליהם: "חסידים, מה שאתם מכניסים אל הפה אתם חוקרים אם הוא בשר או לא, ועל מה שאתם מוציאים מן הפה, על הדבורים שלכם אין אתם שואלים כלל". כששמע רבי בונים דברים אלו, הביו שבשביל כך שלחו רבו וחזר מייד לביתו.

פנינים

אברהם הוליד את יצחק (כה, יט) - "הוליד" בגימטריא "דומה" שהיה קלסטר פניו של יצחק באברהם, פמוכא ברש"י. (דעת זמנים)

לכן הארמי (כה, ס) - שמו מראה על תכונותיו. "לכן" - "נבל", "הארמי" - "הרמאי".

ויתרצו הפנים בקרבה (כה, כב) - כשהיתה עוברת על פתחי עבודה זרה יעקב מפרס לצאת, עוברת על פרס יעקב והרי למד מהמלאך במעי אמו? אלא שלא רצה להיות עם עשו בנחד ובקש לצאת (מפי השמועה)

הלעיטני נא מרה הארם (כה, ל) - "נא" הוא לשון בקשה, וכי דרכו של עשו לבקש? וגם איד קרא לעדשים אדם, והרי דרכם של עדשים כל מה שמתבשלים יותר נהיים ירקים? אלא ש"נא" הוא שאינו מבשל כל צרכו, ובקש עשו מיעקב שיתן לו לאכל עוד לפני שיגמר להתבשל בדרך הכולנים שאוכלים רק כשנתבשל שלישי בשול, ולכן אמר אדם שעדין לא נהיו ירקים מרב בשול.

עקב אשר ישמע אברהם (כו, ה) - בפסוק עשר מלים, רמז לעשרה נסיונות. (בעל הטורים)

והבאת עלינו אשם (כו, ז) - סופי תבות "מות", אבימלך אמר ליצחק: ספנת אותנו בעברה חמורה כל כך שיש בה דין מות. (שפתי כהן)

ותאמר לו אמו עלי קלקלך בני (כו, יג) פונת רבקה היתה בזה להודיע לייעקב על שלש "צרות" עקריות שיבואו עליו: "עלי" - ראשי תבות עשו, לכן, יוסף. (הגר"א מוילנא)

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל (כו, טו) - רבקה נסתה אם עצתה טובה והלבישה את בגדי עשו הגבוה, ליעקב שהיה קטן יותר, והבגדים הלאוהו כאלו היו שלו (סוד התורה)

ויבא לאביו (כו, לא) - תבות אלו נקראים ישר והפוך, לרמז בשרשע עושה טובה מתפונ הוא שיחזירו לו.

ואת פלדש ואת ידלף (כב, כב) - דורשי רשומות המלציו: ידלף - ראשי תבות פתי יאמין לכל דבר, פילדש (מלא) - ראשי תבות פתי יאמין לכל דבר שטות...

היה היה

"ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים"

149 שנה ל'סוד שכונת "מאה שערים" בירושלים

באור ליום חמישי, ר"ח כסלו תרל"ד, התפנסה אספה של יקירי ירושלים בראשות הגאון רבי מאיר אורבך מקל"ש, והחלט על יסוד חברה "מאה שערים" להקמת שכונה בירושלים החדשה מחוץ לחומות העיר העתיקה, בשם "רחובות". השמות היו מתוך פרשת השבוע פרשת תולדות, ועל שם מאה החברים בחברה, אף השם "רחובות" נשתבח והשכונה נקראה אף היא בשם החברה. לאחר פשנה, בטבת תרל"ה, הסתיימה בנייתן של עשר הדירות הראשונות והשכונה החלה לקרם עור וגידים.

אחד הקניינים שקרקע נקנית בהן, הוא קנין הדמים. אף הקרקע בירושלים של אז בן, אלא שמוסיף עליו פדמים תרתי משמע הן כממון והן כדם התמצית. ככל שנראה כי הרכישה עמדה להגמר, והנה צצו להם בעלי בתים חדשים אמתיים ומדמים אשר טענו לזכויותיהם בקרקע זו, ואת כלם היו מקרחים לפצות, שאם לא בן לא היו השלטונות התרפיים מעבירים בטהו את הקרקע על שם הקונה. אמנם ככל שיסורין אלו מאביבים, הרי שההגל מרפך הקאב ומתוך שהגלו יהודי ירושלים זה מכבר למכשולים מסוג זה שחזרו ונשנו, כבר קרה חדם במקצת, אף הנה נתרששה ובאה צרה מסבכת על חברה "מאה שערים", שאימה לא רק להשבות ולמטוט את כל תבניתה, אלא אף העמידה בספנה של ממש את ראשי החברה. וכן היה מעשה:

בסמוך למקום עליו נבנתה לבסוף מאה שערים, בחלקה שבית הפנסת דכולל בוקרשט מתנוסס היום (בשנים האחרונות נבנה שם בנין מגורים נרחב), עמדה בקתה בה התגורר מיסיונר גרמני, אשר נהל פעילות מיסיונרית בפסיקה. אותו מיסיונר היה לו פרום גדול ובו העסקו פועלים ערבים. בין הפועלים הללו היה אחד אשר היתה לו קרקע קטנה בשטחה של השכונה החדשה, וכאשר נודעה למיסיונר עבדה זו, החל לשדל את הפועל ולהסיתו שלא ימכר את חלקו ליהודים, בחששו שמא יבלע לכן המיסיונר שלו מן השכונה החדשה, ואף הבטיח לו שאם לא ימכר את חלקו ליהודים יעלה את שכוו בעבודת הפרם בכפל כפלים. אותו ערבי הבטיח למעבידו כי אכן יפר את עצת היהודים, לא ימכר להם את חלקו וגם יניא אחרים מבני משפחתו מלמכר חלקם באותו שטח, אולם בצנעה נשא ונתן הפועל עם הקונים היהודים ואף המריץ את קורביו לעשות כמוהו ולהביא את העסק לידי גמר, מאחר שלמחר כך זה אי אפשר היה לצפות מכל קונה אחר.

הגרמני הכיר בשכירו כי הבטחתו היא מן השפה ולחוץ ולפיכך זמם לחסלו, ובהיותם פעם בפרם לבדם באין רואה, דקר הגרמני את הערבי למות והערים עליו ערמת עפר גדולה כדי להסתיר את הגופה. המיסיונר לא הסתפק בהריגת הערבי אלא אף סגן שמועה, כי יד היהודים בהעלמו הפתאומי של הערבי, וכי מאחר ששרב למכר את חלקו בקרקע שבשטח השכונה - רצחוהו נפש.

שמועה זו עשתה לה פנפים וכל אנשי פפרו של הערבי הנעלם הופיעו לפני המושל הפחה ונתבעו נקם. הם דרשו כי הרוצחים יאסרו מייד, ואם לא יעשו דין לעצמם ויקנמו ברוצחים את גאלת הדם המקדשת בעיני הערבים, ואשר נהגים הם בה לפנים משורת הדין. הקשוד הראשי בעיני הערבים, אשר בו רצו לכלות את זעמם, היה רבי יאשע ריבלין מיסד השכונה, בהיותו מפרסם בפעילותו לבנין ירושלים. המושל הפחה, שיידע והפיר היטב את עדת היהודים ואת רבי יאשע, הבין מייד כי ידיהם לא שפכו את הדם, וכי עלילת זו זו נרקמה על ידי חתרנים הרוצים לקעקע את יסודה של שכונת היהודים החדשה, אף מאידך גיסא חשש כי הערבים הזועמים יקנמו את איומם אם לא ימצא הרוצח האמתי, ולפיכך שגר מייד שליח מיוחד להזהיר את רבי יאשע על הצפוי לו ויעץ לו לצאת את העיר ואפלו את הארץ מחסר אפשרות להגן עליו. באותה עצה היה גם הקונסול האנגלי שרבי יאשע נמנה עם נתיניו. רבי יאשע הכיר כי עצתם נכונה, שכן האיוס אינו איוס סרק. הוא חפש לו מקום מסתור ומצאו באחת מחברות ירושלים, ויחד עם זה שכר לו יהודי ירושלמי שנודע בפקחותו בשם רבי יעקב דוד סלוטקין שישמש לו פאיש קשר. ידאג לקיומו ויזינו בידיעות על הנעשה והנשמע בעיר. רבי יעקב דוד שמר את סודו כראוי, ומלבד כמה מגדולי ירושלים לא ידע איש על מקומו ועל קיומו של רבי יאשע, שפאלו נבלע באדמה החדשה.

מאורות

רבנו שמואל אליעזר - המהרש"א ז"ע
ליום ההוללו ה' בכסלו שצ"ב

נולד בקרקא בשנת ש"ט ל'אביו רבי יהודה הלוי, מצאצאי רבי יהודה הקסיד בעל "ספר חסידים". מקנה "אנדלס", על שם חותנתו קרת אנדל שהמכה בו כל חייה ונשאה בעל הוצאות ושיבתו הגדולה בפוזנא.

היה מגדולי דורו ותמן תקנות רבות בועד ארבע הארצות. התפרסם כבעל חסד גדול ועל דלתו רשם את הפסוק באיבו: "בחוץ לא-גליו גר דלתי לארח אפחתי".

הפעש"ט הק' התבטא על פרושו כי הוא נכתב ברוח הקדש וכן אמר עליו: "אם היו יודעים בעולם את גדל צדקתו היו מלחכים את העפר שעל קברו".

בנו של הגאון רבי עזרא עטיה, חלה במחלה אנושה והרופאים נלאו למצוא לו תרופה. חמו טפס עד יותר מ-42 מעלות והיה נתון בין חיים למות. במשך שעות ארוכות עמד הגאון והתפלל על בנו מקריות לבו בבכיות ובתחנונים, עד שגרדם. בשנתו התגלה אליו המהרש"א ואמר לו: "דע לה, שמפני שהגף דבוק בתורתך והגף עמל על כל מלה בפרושי למסכתות הש"ס, מביטני לה שאתפלל על בנו לפני הקב"ה כדי שתוכל להמשיך וללמד מתוך שלות הנפש". "וזה לה האות" אמר לו המהרש"א בחלום, "שכאשר תתעורר משנתך, תמצא שחמו של בנו יד וזהו החלים מוליו לחלוטין". הגאון הקיץ מחלמו ונדהם לראות את השנוי לטובה.

יוסיף דעת

בתחילת הפרשה מסופר על לידתם של יעקב אבינו, ואחיו עשו הרשע. כשנולד עשו, יצא עם שיער בראשו וזכרנו ועם שיניים מלאות כדור, וכן מתרגם יונתן: "וקר שמהו עשו, מן בבל דאתילד כולו נמיר בשעיר רשא ודיקניו ושיניו וככין", ומכאן שמו עשו, שהיה עשוי ומוכן כאדם גדול. בילקוט מביא בשם מדרש אבכיר, שבזמן שהיה עשו במעי אמו לא הוצרך ליניקה שהיה כבר בעל שיניים, ורצה למנוע גם מיעקב לינוק והיה שותה דם נידתה שלא יתהפך לדם. ויש שמצאו כאן רמז למה רק אצל רבקה נזכר שהיתה מינקת, שנאמר: "ותמת רבקה מינקת רבקה" שרק יעקב הוצרך למינקת. כתב האור החיים הק', שהסיבה שיעקב רצה לברך את עשו, מפני שחשב שבאמצעות הברכות יתחנך למידת הטוב ואז ייטיב את דרכיו, "כי הצדיקים יכאבו בעשות בניהם רשע והיה משתדל עמו להטיב, וייתכן שהיה מועיל". ענינו של יצחק כהו לעת זקנתו וחז"ל מביאים כמה פירושים, ואחת מהן מפני שהסתכל בבניו של עשו שהיה רשע, כי עיניים שהן רוחניות כהות מראית פני רשע. אולם המוסתכל בשוגג בפני רשע אינו מויק, ואם חושב על אדם שהוא צדיק ומביט בו, ולפי האמת הוא רשע אינו מויק לו, כך כתב בטורי אבן. מצווה אחת היתה לו לעשו הרשע והיא מצוות כיבוד אב. והורמ"ם באגרת השמד הידועה כתב, ששכרו היה שנתן לו ה' מלכות בלי הפסק עד שיבוא מלך המשיח, כמו שאמרו חז"ל שאין בן דוד בא עד שיטול עשו שכרו על כיבוד אב ואם, כדכתיב: "אחר כבוד שלחני אל הגויים", ואין הקב"ה מקפח שכר כל ביהוה אלא יגמול לעולם על פעולות הטוב לכל מי שיעשהו. וכן כתוב ביהוה שאלה היה בעולם אדם שכיבד את אביו כמו עשו ולכן קיבל מלכות בעולם. ומובא בירושלמי, שאמר ר' אחא בשם ר' חונא, עתיד עשו הרשע לענוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא, והקב"ה גוררו ומוציאו משם", וזה בזכות כיבוד אב.

פניני "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש על הקרשה

ויתרצו הננים בקרבה - צריך לדעת ואמרו ויתרצו, גם אומרה למה זה אנכי. ורש"י פרש: "אם כן גדול צער העבד, למה זה אנכי מתאוה ומתפלל על ההריון" - עד כאן. ופרושו ז"ל אך הדעת מסכמת עליו שהמאס הצדקת בהריונה לצד הצער, גם במה נחה דעתה באמר לה האלהים שני גוים וגו', בזה לא יוסר צערה. ודבותינו ז"ל דרשו דרשות הרבה, אבל פשט הפתוב לא נודע. אכן פשט הפתוב הוא ויתרצו לשון רצון, פרוש היו דחקים ביותר פשעור שהיו מתרועעים ולא יתקיימו במעיה, וזה יורה כי הריונה אינו מתקיים. ותאמר: אם כן למה זה אנכי, פרוש זה מורה באצבע חוזר אל ההריון, למה אנכי הרה, לדיק יצעת. ויתלך לדרש את ה' - פרוש לכפך דחמים על קיום הריונה ולדעת דבר הסוכב הפסדס, כי מן השמים לא יעשה נס לשקר שתפקד בדבר שאינו מתקיים, ולעולם לא הקפידה על צער ההריון, כי הצדיקים יסבלו צער גדול בעולם הזה לתכלית טוב הנצחי.

עוד נתפון להבטיחו כי אין לישמעאל חלק ונחלה בהבטחות אברהם, זולת לציחק לבד והוא אמרו לה, ודקדק לומר ולוועד, לשלל חלק מפניו כי דוקא אותו שנקרא זרעו דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא כל יצחק.

דברי הימים

בכ"ט במרחשון תרע"ט, הסתיימה מלחמת העולם הראשונה באופן סופי, עם כניסתה של הפסקת האש עם אוסטריה.

בא' בכסלו תש"ד, התאספו שלושת מנהיגי בעלות הברית, צ'רצ'יל (ראש ממשלת בריטניה), רוזוולט (נשיא ארה"ב) וסטאלין (שליטה של ברית המועצות) לוועידת טהראן, ובה החליטו על פלישה לנורמנדיה שבצרפת ובתיחת חזית שנייה נגד הנאצים. מבצע זה, היה מבצע הנחיתה הגדול בהיסטוריה, והשתתפו בה מאות אלפי חיילים של בעלות הברית. פלישה זו היתה ראשית הקץ של גרמניה הנאצית עד כניעתה לאחר קרוב לשנה.

ג' בכסלו היה אחד מימי החג שנקבעו בימי החשמונאים, מפני שביום זה ביטלו החשמונאים את גזירות היוונים שגזרו, הם גזירות אנטיוכוס, ועשו אותו יום טוב.

בג' בכסלו נעשה נס לבעל ה"פני יחושע" והוא ניצל בנס מביתו שקרס. בזכות הנס קיבל על עצמו לחבר את פירוש הנפוח על התלמוד.

ב' כסלו תשי"ח, נפטר רבי מיכאל דב וייסמנדל, מפעיליה הבולטים של תקופת השואה. הוא השקיע מאמצים רבים לעצור את השמדת יהודי הונגריה, אך מכתביו ותחבוביו להשגת המשאבים הדרושים לכך, שבו ריקם. הרב וייסמנדל היה גם אחד ממפתחי דילוגי האותיות בתורה.

אלא שבאן מצאו כמה קנטרנים, שעדין לא השלימו עם תבניותיו של רבי יאשע, הזדמנות נאותה להפרע ממנו, והפיצו שמועה אשר רבים גם האמינו בה. כי רבי יאשע ערק לחוץ לארץ עם צרור כספה של החברה. והואיל והסוד נשמר וברית פרותה ללשון שתתקבל על הלב, ותהום כל העיר. החברים ופני משפחותיהם צרו על ועד החברה ותבעו את פרוטותיהם העשוקות, וכמעט שהצליחו אלה לעולל את אשר לא עלה בידי הערבים, לנפץ את כל התכנית לבנין מאה שפרים.

קול הענות במתנה המשתפנים נודע לרבי יאשע על ידי איש סודו, ובחששו שקא יבלע לחלמו, שגר אגרת תחנונים אל הגאון מקליש רבי מאיר אוירבך, ששמש אז ברבה של ירושלים, למען יעשה הכל כדי שהאמת תתגלה ולא יתעררו יסודות הבנין של השכונה. הרב מקליש הסתגר בחדרו, התענה והתפלל להצלחת השכונה. למחרת יצא מחדרו ושלח להודיע, כי בטחונה חזק בה' ותוך שבוע ימים תתגלה האמת וכאור היום יצא משפטו של הרוצח. מקבל היה הגאון מקליש פאיש קדוש ודברו איש האלקים, משום כך התפשטו דבריו חיש מהר בכל העיר והצבור כלו נדרה בצפייה לראות כיצד יפל דבר.

יום הלה ויום בא וכעבר חמשה ימים בא המושל הפחה עם מליוו לברמו של הגרמני, כדי לרכש מענקיו שנועדו כמשפחים ביותר, כמנהגו מדי שנה בשנה בעונה זו. בבוא המושל לברם נהג היה הגרמני מפני כבוד המלכות לקחתו תמיד לסיור בין ערוגותיו, למען יבחר את האשכולות העסיסיים והיפים ביותר, ולאחר שהמושל הצביע לפניו על אי אלו גפנים שישרו בעיניו צוה בעל הפרם לפועליו לבוצרן ולהכינן לו, והמושל ומליוו היו מתשיבים בינתיים באחת הקרחות שבתוך הפרם וממתינים עד שסיימו הפועלים את עבודתם.

לפתע נתר הפחה ממקומו וקרא: "מהו הרוח הרע שעולה כאן באפי?" ריח של פגר הוא זה! - נענה לו אחד ממליוו, ותוך כדי עמדו על רגליו הצביע הפחה למליוו על גבשושית העפר שממול. "מסתבר" קרא הפחה, "כי שנוי זה בנוף המכר לי מזה שנים, הוא אשר הביא עמו את הריח הנורא". ואכן בהתקרב החבורה לחזות בגבשושית מקרוב, הפה הריח חריפות בנחיריהם. "יא אחמד! פקד הפחה על אחד הפועלים, סלק נא גבשושית זו ונראה איזה פגר מונח תחתיה".

לתדהמתם הרבה של בני החבורה נלה אחד תוך דקות אחדות את גופתו של חברו הנעלם שהכירו היטב, ושקא לא די בכך הרי עם גלוי הגופה מצאו לידה גם מכתב המיעד לבעל הפרם ואשר פני הנראה נפל מחיקו עת התעסק בהטקנת הגופה. לאור חשיפת ממצאים אלה, הגופה והמכתב כאחד, שוב לא יכול היה הגרמני בעל הפרם לעמד בתקירתו הצוללת של הפחה, הודה בפשע הנורע ובהוראת המושל נתלה עוד באותו יום. רק עתה יצא רבי יאשע ממקבואו ותהום כל העיר לנכח קדשתו של הגאון מקליש.

אך הרב לא עמד לימינה של מאה שפרים ברוח בלבד, הוא אף תרם מכספו ומזמנו למען שגשוג השכונה ואף עמד בנשיאות האגדה. אמרו עליו כי בבואו לירושלים הביא עמו צרור כסף הגון, מכספי נדניתו אשר השקיע אותם בעסק שתפוח עם מישהו והימנו ינק את פרנסתו כל ימי חייו.

כשהחלו לבנות את בתיה הראשונים של מאה שפרים הזדקקו פרנסיה להלואה גדולה, ולאחר חפושים רבים אחרי מלוה נמצא אדם שהיה מוכן להלוות להם את הסכום אף דרש את ערבותו של נגיד מפר. רבי שלמה זלמן בהר"ן פנה אז לרבה של קליש פי יערב להלואה. "ומהו השקב?" שאל רבי מאיר אוירבך. רבי שלמה זלמן ורבי יאשע שהתלוו אליו, פצרו עיניהם זה לזול זה פתמיהם על שאלתו של הגאון. "רצוני לומר, מהו השכר שעלי לשלם כדי לזכות במצוה רבה זו של בנין ירושלים?" הסביר הגאון מקליש. "אם ינדב הרב סכום כסף כמנין שמו (מאיר) - מאתים חמשים ואחת לירות, יהיה זה תשלום הגון", השיבו רבי שלמה זלמן. "מספיים!" קרא רבה של קליש, "והנני מוסיף סכום דומה לזה גם בעבור הבנייה". "אם כך", הכריז רבי יאשע, "הרי שהרב נתן סכום כמנין שמו של המתרים שלמה זלמן (502)..."

מטעים

ורב יעבד צעיר (כה, כג)

תבת ורב מטעמת בטטהא המפסיק ואינה מהברת לתבת יעבד, כפי שלכאורה היה צריך להיות. ויש שמצאו כאן רמז לדברי חז"ל שאם יזכה יעקב יעבד עשו אותו, ואם לא יזכה הוא יעבד את עשו, ולכן יש הפסק לפני תבת יעבד, שלא בכל הזמנים יעבד עשו שהוא הגדול את יעקב הצעיר.

אנכלי עשו בכרף (טו, טז)

תבת אנכי מטעמת בטטהא המפסיק, לרמז על דברי חז"ל שיעקב התרחק משקר בדבריו וכוונתו היתה לומר: אנכי בנה, עשו הוא בכרף, ולכן יש הפסק ביניהם.

ערי-שוב אף-אחיד מנה (מח)

מטעם בטעמי קדמא ואולא רביעי, ובספר כבוד שמם מצא כאן רמז על ארבעת המבוקשים להרע ליעקב. עשו בביתו, אליפו בדרכו, לבן בביתו, ושרו של עשו בדורו, וכאשר נאבק יעקב עם שר זה ויכל לו, הודה לו המלאך על הברכות שקבל שפאמת הו' שלו. וזה מרמז בטעמים, שהקדימו והלכו ארבעה, וברביעי אז חזר פעם של אחיד עשו והודה לו על הברכות.

מדגש

בתחלת הפרשה אנו נתקלים בתופעה יהודית בקשון הקדש: "לשון נופל על לשון", מלה דומה למלה שניה עם משמעות אחרת. ויעתר יצחק" לשון בקשה ותפלה, ומיד לאחר מכן: "ויעתר לו ה'", קבלת בקשתו בידי הקב"ה. לעתים ישנן מלים דומות שיש להם משמעות הפוכה, כמו לשרש ולהשריש. פרושים רבים נתנו לשרש עת"ר: 1. לשון עשירות והתי"ו מתחלפת בש"ו, כי יצחק שפר תפלות בעשר. ומכאן הבטוי "עיתר נכסים" שמשמעותו בעל נכסים רבים. 2. כלי שבו זרים את הערו, ויצחק הפך את העורה ונטלה. 3. לשון חתירה והע"ו מתחלפת בח"ו, כי יצחק סלל נתיב לתפלותיו השמימה. 4. לשון רבוי תפלה, והוא אחד מעשרה לשונות של תפלה בדברי חז"ל.

ממלכה

הדרשו המפרסם רבי שלום שכנרין היה מזכיר בדרשותיו את דברי רש"י שכשהיתה רבקה עוברת על פתחו של בית מדרש רצה יעקב לצאת וכשעברה ליד בית עבודה זה רצה עשו לצאת, היה לה לרבקה צער גדול ותקו' לדרש את ה' כי הצטערה שיש לה בן הפוסח על שתי הסעפים, חציו יהודי וחציו גוי, אך כאשר שמעה שיש לה שני בנים התחממה. עדישים שני בנים אחד גוי משלם ואחד יהודי צדיק, מאשר אחד שהוא גוי ויהודי לסרוגין...

מספר על רבי פינחס הלוי הורוץ, בעל הפלא"ה, שישב פעם בבית דינו ונכנסה לפניו אשה אחת ושענתה בפניה: "רבי, מה אעשה לבעלי? מפזר הוא את מעותיו לצדקה, נותר יותר מכפי יכלתו ומבזבז את כל ממונו!" עוד היא מדברת, נכנס אדם אחר והתחיל לתנות את מר גורלו: "רבי, עני ואביון אני והשעה דחוקה לי. טפלי תלויים בי ואין לי במה לפרנסם. אחי עשיר גדול הוא, אך קמצן מכלג ואינו רוצה לתמוך בי". שלח רבי פינחס לקרא לשניהם, לבעל האשה, ולקמצן - אחיו של העני. מפני מה מפזר אתה את ממונה לצדקה ומכלה את כספך? שאל רבי פינחס את בעלה של האשה. "רבי", השיב הלה, "אין אדם יודע את עתו. שפא אמות למחר ולא יהיו בנידי מצות ומעשים טובים? לפיכך הריני חוטף מצות צדקה ועושה". "ומפני מה", פנה רבי פינחס ושאל את הקמצן, "אתה מתעלם מאחיד ואינה תומך בו?" "רבי", השיב הלה, "אין אדם יודע כמה ימי שני חיו. אולי אגיע לזקנה מפלגת? לפיכך חוסה אני את כספי לימי הזקנה". חנה רבי פינחס ואמר לשניהם: "הקב"ה יציל את שניכם מהדבר שאתם חוששים לו... הפזרן יאריך ימים והקמצן לא יגיע לזקנה..."

"היהודי הקדוש", רבי יעקב יצחק מפשיסקא, היה בצעירותו מלמד גמרא לבחורים צעירים. בין תלמידיו היה בחור מפלג, יתום מאביו. פעם אחת, התעמק היהודי בסגיא עמקה, וכשראה הבחור כי הזמן חולף, החליט לנשט אל ביתו שהיה בסמוך, כדי לאכל קמעה. כשפסם את ארוחתו, בקשה ממנו אמו להוריד מהגג חבילה של שחת. חס הבחור על בטול תורה, והסביר לאמו כי הזמן קצר ויתכן כי הרב כבר חזר להמשה השעור. בדרכו, נמלך הבחור בדעתו וחשבו: "הרי תלמוד גדול שמביא לידי מעשה", מכאן שכל מטרת התלמוד היא לעשות חסד ולהיטיב עם הבריות, וכאן הרי גרמתי על ידי למוד התורה לבטול מצות כבוד אב"י! חזר אפוא הבחור על עקבותיו, טפס על הגג והוריד את חבילת השחת - לשמחת אמו. כשנכנס הבחור אל רבו, הביט בו היהודי וקם בפניו מלוא קומתו. התלמידים התפלאו לכבוד הגדול אותו מנחיל רבם לחברם הצעיר, אך הרב שאל את הבחור: "איזו מצוה קימת עתה?" ספר לו הבחור את כל אשר ארע לו עם אמו. נענה היהודי ואמר: "כשנכנסת - נכנס עמך האמוזא אבני. פי ידוע שאבני היה יתום מאב ואם, ולכן נקרא בשם זה שהוא ראשי תבות 'אשר-בך יתום' (הושע יד, ד). דרכו של אבני היא ללו'ת כל מי שמכבד את אביו ואת אמו, כדי שאף לו יהיה חלק במצוה, ועתה האיר אבני את עיני בסגיא הסבוכה והיה העקב למישור..."

שנים באו לפני דין אחד בשם רבי ליפא וטענו לפניו על עסקי מגרש. זה אומר "כלו שלי" וזה אומר "כלו שלי". היו השנים בעלי דין קשים ורבי ליפא לא היה יכול לפשר ביניהם. בקש הדין לראות את המגרש. כשבאו לשם, התחילו בעלי הדין לריב ביניהם וחזרו על טענותיהם המפורות. התבופף רבי ליפא והרפין את אזנו כאדם המקשיב אל האדמה. "מה עושה רבנו?" התפלאו בעלי הדין ולא הבינו מדוע מתבופף הדין ומה הוא שומע מן האדמה. "אף אני אומר לכם", השיב רבי ליפא, "אתם רבים זה עם זה, זה אומר האדמה שלי היא, וזה אומר שהיא שלו. הקשבתי לאדמה עצמה ומה אמרה? שניהם שלי הם..."

הרב מטשבין ישב פעם עם תלמידיו והיו שקועים בסגיה סבוכה. לפתע נכנס אחד השכנים וספר לרב בהתרגשות: "כבוד הרב, פתחתי חנות חדשה ואני מבקש את פרפת הרב להצלחה". התפלאו התלמידים לראות את הרב שהיה שקוע כל בלו בסגיה, נושא עיניו אל האיש שהפריע את תלמודם, מחנה אליו בענעם ומברכו מעמק לבו בהצלחה גדולה. לתלמידיו התמהים הסביר הרב לאחר צאת האיש, על פי דברי חז"ל "אל תהי ברפת הדיוט קלה בעיניך", והזכיר את דברי רבי ישראל מרוזין, אל תהיה ברכה בעיני פשוטים ורגילים קלה בעיניך, וכאשר מבקשים ממך לברך אדם בעיני פשוטים, גם אז תברך בכל לבך ותעניק לחברך הרגשה טובה, גם אם שקוע אתה באמצע תלמוד התורה או באמצע עשיית המצות, פי גם אז תביא אנו בכבוד הזולת.

"כל הדברים שבעולם אפשר לחקותם, חוץ מן האמת, שבן אמת מדמה - אינה אמת" (רבי מנחם מענדל מקוצק)